KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian z języka w użyciu (język polski)

Grupa A

1. (1 pkt) **B**

2. (1 pkt) **A, B, E**

3. (3 pkt) **1–B, 2–C, 3–A** — po 1 pkt za parę

4. (3 pkt) **1–C, 2–A, 3–B** — po 1 pkt za parę

5. (3 pkt) **(1) najważniejszym; (2) renesansu; (3) Treny** — po 1 pkt za lukę

6. (3 pkt) **(1) pracowałem; (2) osiągnąłem; (3) niewłaściwa** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Aby uzyskać pełne punkty, uczeń musi podać trzy poprawne przykłady metafory (przenośni) oraz wyjaśnić, co każda z nich oznacza w sposób sensowny i spójny. Metafora to połączenie słów, w którym jedno pojęcie jest opisywane przez pryzmat innego, niepowiązanego z nim dosłownie — np. „czas to pieniądz" oznacza, że czas jest cenny i nie należy go marnować. Inny przykład to „złote serce" — ktoś ma wyjątkowo dobre, szlachetne usposobienie, a przymiotnik „złote" przenosi na serce wartość i rzadkość kruszcu. Kolejny przykład: „zżerała go zazdrość" — zazdrość jest tu przedstawiona jak drapieżnik, który niszczy człowieka od środka, co podkreśla jej destrukcyjną siłę. Ważne jest, by uczeń nie mylił metafory z porównaniem (porównanie zawiera słowa „jak", „jakby", „niby") ani z innymi środkami stylistycznymi. Pamiętaj, że samo podanie przykładu bez wyjaśnienia lub podanie porównania zamiast metafory skutkuje utratą punktów, więc zawsze sprawdź, czy twoje przykłady nie zawierają słowa „jak".
Punktacja: Podanie trzech poprawnych przykładów metafory (1 pkt); wyjaśnienie znaczenia wszystkich trzech wskazanych metafor (1 pkt).

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Frazeologizm „mieć węża w kieszeni" (potocznie) oznacza być skąpym, niechętnie wydawać pieniądze, skąpić nawet na drobne wydatki. Obraz węża ukrytego w kieszeni, który „broni" dostępu do pieniędzy, tworzy plastyczną metaforę skąpstwa. Aby uzyskać pełne punkty, uczeń podaje właściwe znaczenie (skąpstwo, niechęć do wydawania pieniędzy) oraz rozwija wyjaśnienie, np. odwołując się do obrazu węża albo używając frazeologizmu poprawnie w zdaniu. Samo „oszczędny" jest nieprecyzyjne — chodzi o oszczędność nadmierną, czyli skąpstwo. Przykład użycia: „Tomek ma węża w kieszeni, bo nigdy nie chce zapłacić za kawę".
Punktacja: Wskazanie, że frazeologizm oznacza skąpstwo / skąpienie pieniędzy / niechęć do wydawania pieniędzy (1 pkt); uzasadnienie lub rozwinięcie wyjaśnienia, np. odwołanie do obrazu węża strzegącego kieszeni / pilnującego pieniędzy lub użycie frazeologizmu w poprawnym kontekście zdaniowym (1 pkt).

9. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Wyraz „bezdomny" odnosi się do człowieka lub zwierzęcia, które nie ma domu, miejsca zamieszkania — jest to przymiotnik opisujący czyjś stan egzystencjalny (np. „bezdomny mężczyzna", „bezdomny pies"). Natomiast „bezdomowy" to wyraz znacznie rzadszy, używany w języku specjalistycznym lub urzędowym, oznaczający coś, co jest pozbawione domu jako budynku lub konstrukcji, albo odnoszący się do kwestii związanych z problemem bezdomności jako zjawiskiem społecznym (np. „polityka bezdomowa", „świadczenia bezdomowe" — choć te formy są rzadkie i nacechowane stylistycznie). Kluczowym elementem odpowiedzi jest wskazanie, że „bezdomny" funkcjonuje przede wszystkim jako przymiotnik odnoszący się do osób lub zwierząt i jest neutralny stylistycznie oraz powszechny, natomiast „bezdomowy" pojawia się w kontekstach bardziej formalnych lub jest wręcz uznawany za błąd językowy przez część normatywistów. Aby uzyskać pełne punkty, uczeń powinien podać co najmniej jeden przykład użycia każdego z wyrazów ilustrujący ich odmienne zastosowanie oraz wyraźnie nazwać różnicę znaczeniową lub zakresową. Wskazówka egzaminacyjna: zawsze warto odwołać się do kontekstu składniowego, czyli pokazać, jak dany wyraz funkcjonuje w zdaniu, a nie tylko podać jego definicję słownikową.
Punktacja: (1 pkt) Poprawna definicja „bezdomny" — osoba lub zwierzę niemające domu/miejsca zamieszkania; z przykładem użycia. (2 pkt) Poprawna definicja „bezdomowy" jako przymiotnik relacyjny (dot. bezdomności jako zjawiska) z przykładem użycia (np. „schronisko bezdomowych").

10. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Aliteracja to środek stylistyczny polegający na celowym powtarzaniu tej samej głoski lub grupy głosek na początku kolejnych wyrazów lub w akcentowanych sylabach w obrębie wersu bądź zdania (np. „słowik śpiewa słodko"). Aby otrzymać pełne 2 punkty, odpowiedź musi zawierać dwa elementy: po pierwsze poprawną definicję aliteracji, po drugie wskazanie jej funkcji w tekście poetyckim. Aliteracja pełni różne funkcje: tworzy efekt muzyczny i rytmiczny, wzmacnia melodyjność wiersza, może podkreślać związek znaczeniowy między powtarzającymi się wyrazami, służy ekspresji emocjonalnej lub naśladowaniu dźwięków (efekt onomatopeiczny). W dawnej poezji germańskiej (staroangielskiej, staroniemieckiej, skandynawskiej – np. w „Eddzie") aliteracja była podstawą budowy wiersza (tzw. wiersz aliteracyjny), a w poezji nowożytnej i współczesnej stosuje się ją jako świadomy zabieg brzmieniowy. Wskazówka egzaminacyjna: definicję warto zilustrować krótkim przykładem, ale drugi punkt przyznaje się za wskazanie funkcji aliteracji – nie wystarczy sam przykład.
Punktacja: Definicja aliteracji jako powtórzenia tej samej głoski lub grupy głosek na początku kolejnych wyrazów lub akcentowanych sylab w wersie (1 pkt); wskazanie funkcji: wzmocnienie muzyczności, rytmiczności lub ekspresji wiersza, podkreślenie związków znaczeniowych między wyrazami (1 pkt).

Grupa B

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **C, D**

3. (3 pkt) **1–B, 2–A, 3–C** — po 1 pkt za parę

4. (3 pkt) **1–B, 2–A, 3–C** — po 1 pkt za parę

5. (3 pkt) **(1) podmiot; (2) orzeczenie; (3) okolicznik miejsca** — po 1 pkt za lukę

6. (3 pkt) **(1) porównanie; (2) paralelizm składniowy; (3) negatywny** — po 1 pkt za lukę

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Ironia polega na zderzeniu dwóch przeciwstawnych znaczeń — słowo „śnieżka" ma zdrobniałą, pieszczotliwą formę i kojarzy się z czymś miłym, niewinnym, niegroźnym, natomiast wyrażenie „mordercze warunki" opisuje sytuację ekstremalnie niebezpieczną, zagrażającą życiu. Kontrast między łagodnym, wręcz dziecięcym brzmieniem „śnieżki" a drastycznością określenia „mordercze" tworzy efekt ironiczny — autor sugeruje, że nazwa zjawiska jest rażąco nieadekwatna do jego rzeczywistej groźby. Aby uzyskać pełne punkty, należy wskazać ten właśnie mechanizm kontrastu: zdrobnienie i pozorna niewinność nazwy zestawione z powagą i śmiertelnością opisywanych warunków. Ważne jest też zaznaczenie, że ironia wynika z niedopasowania formy językowej (łagodne nacechowanie emocjonalne słowa) do treści rzeczywistości (śmiertelne niebezpieczeństwo). Zwróć uwagę, że samo napisanie „to jest ironia, bo jedno słowo zaprzecza drugiemu" nie wystarczy — musisz dokładnie opisać, na czym polega owo zaprzeczenie, czyli wskazać nacechowanie obu członów zestawienia.
Punktacja: Wskazanie, że słowo „śnieżka" ma konotacje pozytywne, łagodne, dziecięce lub zdrobniałe (1 pkt); wyjaśnienie kontrastu między tym łagodnym, eufemistycznym określeniem a rzeczywistością opisaną jako „mordercze warunki", co tworzy efekt ironiczny przez zestawienie słowa bagatelizującego zjawisko z określeniem sugerującym śmiertelne niebezpieczeństwo (1 pkt).

8. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Homonimy to wyrazy brzmiące i piszące się tak samo, lecz mające zupełnie inne, niezwiązane ze sobą znaczenia, np. „zamek" (budowla obronna) i „zamek" (mechanizm do zamykania drzwi) lub „bal" (zabawa taneczna) i „bal" (okrągłe drewno). Paronimy natomiast to wyrazy podobnie brzmiące, ale różniące się pisownią i znaczeniem, przez co często są mylone w użyciu, np. „efektowny" (robiący wrażenie) i „efektywny" (skuteczny, wydajny) albo „adaptacja" i „adopcja". Aby uzyskać pełne punkty, należy jasno sformułować obie definicje, wskazując kluczową różnicę: homonimy są identyczne brzmieniowo lub graficznie, a paronimy jedynie podobne. Do każdego pojęcia trzeba podać co najmniej jeden konkretny i poprawny przykład z wyjaśnieniem znaczeń. Pamiętaj, że sam przykład bez definicji albo sama definicja bez przykładu najprawdopodobniej da tylko część punktów.
Punktacja: Wyjaśnienie, że homonimy to wyrazy o identycznej formie brzmieniowej lub pisowni, lecz różnym znaczeniu (np. „zamek" — budowla/mechanizm), a paronimy to wyrazy podobne, lecz nie identyczne brzmieniowo, które łatwo pomylić (np. „adaptacja/adopcja") (1 pkt); podanie co najmniej jednego trafnego przykładu homonimu i jednego paronimu (1 pkt).

9. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Zadanie polega na przekształceniu zdania złożonego współrzędnie (składającego się z dwóch równorzędnych zdań składowych połączonych spójnikiem „i") w jedno zdanie pojedyncze, które zachowuje ten sam sens. Poprawna odpowiedź musi zawierać jedno orzeczenie oraz wyrażać obie treści bez użycia spójnika łączącego dwa zdania składowe. Przykładowe poprawne przekształcenia to: „Wraz z nadejściem wiosny ptaki powróciły z ciepłych krajów" lub „Na wiosnę ptaki powróciły z ciepłych krajów" albo „Wiosną ptaki powróciły z ciepłych krajów". Kluczowe jest to, że pierwsze zdanie składowe („nadeszła wiosna") zostaje zamienione na okolicznik czasu (np. wyrażenie przyimkowe lub przysłówek), a całość tworzy strukturę jednozdaniową. Za pełne przekształcenie z zachowaniem sensu i poprawności gramatycznej otrzymujesz 2 punkty, za odpowiedź częściowo poprawną (np. sens zachowany, ale struktura wciąż złożona) możliwy jest 1 punkt. Pamiętaj, że samo usunięcie spójnika „i" bez przebudowy składni nie wystarczy — zdanie musi być naprawdę pojedyncze, a nie tylko pozbawione spójnika.
Punktacja: Przekształcenie zdania złożonego w pojedyncze z zachowaniem sensu, np. „Wraz z nadejściem wiosny ptaki powróciły z ciepłych krajów." lub równoważne (1 pkt); poprawność gramatyczna i stylistyczna przekształconego zdania, brak błędów składniowych (1 pkt).

10. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Książka jest czytana przez Jana.
Punktacja: Poprawna forma gramatyczna strony biernej, np. „Książka jest czytana przez Jana" (1 pkt); zachowanie sensu zdania wyjściowego oraz poprawność ortograficzna i interpunkcyjna (1 pkt).

Skala ocen (orientacyjna, 22 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	20–22 pkt
dobry (4)	17–19 pkt
dostateczny (3)	11–16 pkt
dopuszczający (2)	7–10 pkt
niedostateczny (1)	0–6 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/jezyk-w-uzyciu**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.